

EKONOMIKA TRETEJ VLNY PODĽA FUTUROLOGOV ALVINA TOFFLERA A HEIDI TOFFLEROVEJ

Ivan KLINEC

ECONOMY OF THIRD WAVE ACCORDING TO FUTUROLOGISTS ALVIN TOFFLER AND HEIDI TOFFLER

Abstrakt

Žijeme v prevratnej dobe. Zmeny, ktorých sme svedkami sú rýchle, zásadné a často prekvapivé. Ich akcelerácia mení súčasnú podobu ekonomiky, spoločnosti a civilizácie rýchlym tempom. Výstižne popísali tieto zmeny vo svojich knihách americkí futurologovia Alvin Toffler a Heidi Tofflerová. Ich koncept prechodu od industriálnej civilizácie Druhej vlny k informačnej civilizácii Tretej vlny umožňuje pochopiť podstatu prebiehajúcej globálnej krízy a pripraviť sa na novú vytvárajúcu sa podobu ekonomiky, spoločnosti a civilizácie.

KLúčové slová: *civilizačná transformácia, informačná technológia, transformácia, Druhá vlna, Tretia vlna, systém vytvárania bohatstva*

Abstract

We live in revolutionary times. The changes that we are witnessing are rapid, substantial and often surprising. Their acceleration changing the present form of economy, society and civilization at a rapid pace. Aptly described these changes in their books American futurologists Alvin Toffler and Heidi Toffler. Their concept of transition from industrial civilization of Second Wave to Third Wave information civilization allows to understand the nature of the ongoing global crisis and prepare for a new form of emerging economy, society and civilization.

Key Words: *civilization transformation, information technology, transformation, Second Wave, Third Wave, wealth creation system*

Úvod

Alvin Toffler (1928) je americký futuroológ, sociológ, novinár, publicista. Spolu s manželkou Heidi Tofflerovou založil a vedie strategickú poradenskú firmu Toffler Associates. Zaoberá sa strategickým plánovaním, radí vládám a korporáciám. Toffler Associates je americká konzultačná a poradenská futurologická firma. Alvin a Heidi Tofflerovci tu vykonávajú funkcie vedúceho a zástupcu. Funkciu prezidenta vykonáva Thomas Johnson. Toffler Associates sídli v Manchestri, Massachusetts, USA.

Alvin Toffler spolu s manželkou Heidi patria medzi najvýznamnejších a najvplyvnejších sociálnych mysliteľov druhej polovice 20. storočia a začiatku 21. storočia. Sú autormi viacerých kníh, v ktorých sa zaoberajú prebiehajúcou transformáciou súčasnej civilizácie a jej budúcim smerovaním.

Alvin Toffler je autorom slávnej trilógie Future Shock (1970), The Third Wave (1980) a Powershift (1990), v ktorej predložil vlnový koncept vývoja civilizácie. Koncept odchádzajúcej industriálnej civilizácie Druhej Vlny a nastupujúcej civilizácie Tretej Vlny najlepšie vystihuje hĺbku a závažnosť civilizačných zmien, ktorými dnes ľudstvo prechádza.

Alvin Toffler je autorom mnohých ďalších kníh, z ktorých niektoré napísal spolu so svojou manželkou Heidi Tofflerovou.

Agrárnu civilizáciu Prvej vlny vystriedala industriálna civilizácia Druhej vlny a tá je koncom dvadsiateho storočia striedaná informačnou civilizáciou Tretej vlny.

Vytvoril tiež teóriu konfliktu založenú na strete týchto troch vzájomne odlišných civilizačných vln. Pôsobil ako hosťujúci špecialista Russel Sage Foundation, hosťujúci profesor na Cornell University, člen New School for Social Research, korešpondent Bielého domu. Je držiteľom čestných doktorátov z oblasti literatúry, práva a vedy, vo Francúzsku dostal titul Officier de l'Orde des Artes et Lettres, v USA bol zvolený za člena American Association for the Advancement of science, je čestným spolupredsedom Amerického výboru pre UNIFEM - organizácie OSN pre podporu rozvoja ženského hnutia.

Heidi Tofflerová (1929) je americká futurologička a manželka Alvina Tofflera. Je spoluautorkou viacerých jeho kníh. Zaoberá sa strategickým plánovaním, radí vládám a korporáciám. Je mimoriadnou profesorkou na National Defense University vo Washington, D.C., USA. Je čestnou spolupredsedyňou výboru pre UNIFEM - organizácie OSN pre podporu rozvoja ženského hnutia.

Manželia Tofflerovci sú tiež autormi predslavu¹ k Encyklopédii budúcnosti – Encyclopedia of the Future², ktorá bola vydaná v roku 1996.

¹ Toffler, Alvin-Toffler, Heidi (1996): Foreword: Five Billion Futurists. In: Kurian, George Thomas, Molitor Graham T. T. (editors): Encyclopedia of the Future. Volume 1. Macmillan Library Reference USA, Simon and Schuster Macmillan, New York, New York

Alvi Toffler publikoval knihy *The Culture Consumers. A Study of Art and Affluence in America* (1964), *Future as a Way of Life* (1965), *The Schoolhouse in the City* (editor) (1968), *Future Shock*³ (1970), *The Futurists* (editor)⁴ (1972), *Learning for Tomorrow. The Role of the Future in Education* (editor) (1974), *The Eco-Spasm Report*⁵ (1975), *The Third Wave*⁶ (1980), *Previews and Premises* (1983), *The Adaptive Corporation* (1985), *Powershift. Knowledge, Wealth, and Violence at the Edge of the 21st Century*⁷ (1990), *War and Anti-War. Survival at the Dawn of the 21st Century* (spoluautor s Heidi Tofflerovou)⁸ (1993), *Cyberspace and the American Dream: A Magna Carta for the Knowledge Age* (spoluautor) (1994), *Creating a New Civilization. The Politics of the Third Wave* (spoluautori Heidi Tofflerovou)⁹ (1995), *Beyond the Crisis. Korea in the 21st Century* (Toffler Associates) (2001)¹⁰, *Revolutionary Wealth. How It Will Be Created and How It Will Change Our Lives* (2006)¹¹.

V knihe *Future Shock* - Šok z budúcnosti sa Toffler zmeral na zmeny v spoločnosti spôsobené nástupom nových technológií. Za hlavnú formu pohybu spoločnosti považuje Toffler adaptáciu spoločnosti. Šok z budúcnosti vzniká potom ako potreba, nutnosť a neschopnosť adaptovať sa na prebiehajúce zmeny. Šok z budúcnosti je podľa Tofflera, fenomén spojený s časom, je to výsledok zrýchleného tempa zmien v spoločnosti. Vzniká z tlaku novej spoločnosti na starú. Je to kultúrny šok vo vlastnej spoločnosti.

Toffler v *Šoku z budúcnosti*, ktorý bol publikovaný v roku 1970, predvídal, že v priebehu posledných troch desaťročí dvadsiateho storočia budú milióny obyčajných psychicky normálnych ľudí vystavené prudkému stretu s budúcnosťou. Pre mnoho občanov najbohatších a technologicky najrozvinutejších krajín bude stále obtiažnejšie držať krok s neustályou požiadavkou zmeny, ktorá je charakteristickým rysom našej doby.¹² Za hlavnú silu, ktorá spôsobuje zrýchlený pohyb spoločnosti a následný šok z budúcnosti považuje Toffler technológiu. Technológia podľa Tofflera je nepochybne hlavnou silou, ktorá sa skrýva za tlakom zrýchlenia.¹³

Ďalšia Tofflerová kniha *The Third Wave* - Tretia vlna prináša obsiahlu analýzu zmien, ktoré transformujú starú industriálnu spoločnosť Druhej vlny na novú informačnú spoločnosť Tretej vlny¹⁴.

Základnou tézou Tretej vlny je podľa Tofflera skutočnosť, že opúšťame industriálnu spoločnosť. Prvá vlna, ktorá zodpovedala agrárnej revolúcii sa prevalila zemeguľou pred desaťtisíc rokmi a to veľmi pomaly, rýchlosťou asi 1 km za rok a trvala okolo 9 tisíc rokov.

Potom približne pred 300 rokmi sa v Anglicku a v celej západnej Európe začala priemyselná revolúcia, ktorá zodpovedala Druhej vlně. Priemyselná revolúcia pretvorila ľudskú spoločnosť z agrárnej spoločnosti na spoločnosť industriálnu. Zmenil sa tým spôsob života ľudí, roľníci sa zmenili na robotníkov.

Súčasná Tretia vlna je nemenej hlboká ako Druhá vlna, ale pohybuje sa rýchlejšie. Zatiaľ čo Prvá vlna potrebovala na uskutočnenie zmien 10 000 rokov, Druhá vlna na to potrebovala iba 300 rokov a Tretia vlna iba niekoľko desaťročí.

Podľa Alvina Tofflera má každá civilizácia svoj skrytý kód čiže sadu princípov alebo pravidiel, ktoré prenikajú všetky jej aktivity ako opakovaný design. Tak ako sa industrializmus posúval okolo planéty, jeho jedinečný skrytý design sa stal viditeľným.

V spoločnosti Druhej vlny pozostával podľa Tofflera zo sady šiestich vzájomne sa vzťahujúcich princípov, ktoré programovali správanie miliónov. Tieto princípy ovplyvnili každý aspekt života od sexu a športu až po prácu a vojnu¹⁵.

Skrytý kód industriálnej spoločnosti Druhej vlny zahŕňa podľa Tofflera¹⁶:

- Štandardizáciu
- Špecializáciu
- Synchronizáciu
- Koncentráciu
- Maximalizáciu
- Centralizáciu

² Kurian, George Thomas, Molitor Graham T. T. (editors): *Encyclopedia of the Future. Volume 1*. Macmillan Library Reference USA, Simon and Schuster Macmillan, New York, New York

³ Toffler, Alvin (1970): *Future Shock*. Random House, Inc., New York, New York, Toffler, Alvin (1992): *Šok z budúcnosti*. Vydavateľstvi a nakladateľstvi Práce, Praha

⁴ Toffler, Alvin (editor) (1972): *The Futurists*. Random House, New York, New York

⁵ Toffler, Alvin (1975): *The ECO-SPASM Report*. A Bantam Books, New York

⁶ Toffler, Alvin (1980): *The Third Wave*. William Morrow and Company, Inc., New York

⁷ Toffler, Alvin (1990): *Powershift. Knowledge, Wealth and Violence at the Edge of the 21st Century*. Bantam Books, New York

⁸ Toffler, Alvin and Heidi (1993): *War and Anti-War. Survival at the Dawn of the 21st Century*. Little, Brown and Company, Boston, New York, Toffler, Alvin-Tofflerová Heidi (2002): *Válka a antiválka. Jak porozumět dnešnímu globálnímu chaosu*. Nakladatelství Dokořán a

Argo, Praha

⁹ Toffler Alvin-Tofflerová Heidi (2001): *Nová civilizace. Třetí vlna a její dusledky*. Nakladatelství Dokořán, Praha

¹⁰ Toffler Associates: *Beyond the Crisis. Korea in the 21st Century*, Korean Information Society Development Institute (KISDI), 2001

¹¹ Toffler, Alvin, Toffler Heidi: *Revolutionary Wealth. How It Will Be Created and How It Will Change Our Lives*. Knopf. New York, New York, 2006

¹² Toffler, Alvin: *The Future Shock*, New York: Bantam Books, 1990

¹³ Tamtiež.

¹⁴ Toffler, Alvin (1980): *The Third Wave*. William Morrow and Company, Inc., New York

¹⁵ Tamtiež.

¹⁶ Tamtiež.

Vo svojej práci Posun moci Alvin Toffler rozdeľuje ekonomiky na rýchle a pomalé. Rýchle ekonomiky sú ekonomikami informačnej spoločnosti a pomalé ekonomiky sú ekonomikami industriálnej spoločnosti¹⁷.

Tofflerová koncepcia rýchlych a pomalých ekonomík vychádza z rozdielnych systémov vytvárania bohatstva. Zatiaľ čo pomalé ekonomiky sú založené na pomalom systéme vytvárania bohatstva a ľudskej práci ako hlavnom zdroji bohatstva, rýchle ekonomiky sú založené na novom systéme vytvárania bohatstva a ten je založený na znalostiach ako hlavnom zdroji.

Nový systém vytvárania bohatstva generuje bohatstvo rýchlejšie ako obdobný systém v pomalých ekonomikách. Výsledkom je potom prerozdelenie čiže posun moci, a to tak ekonomickej ako i politickej. Znalosti sa tak stávajú hlavným zdrojom ekonomickej i politickej moci jednotlivých krajín v globálnej ekonomike¹⁸.

Tretiu vlnu potom možno spojiť so systémom vytvárania bohatstva a znamená vlastne vlnovité šírenie nového systému vytvárania bohatstva a postupnú adaptáciu resp. neschopnosť adaptácie na tento systém.

Toffler popísal Nový systém vytvárania bohatstva civilizácie Tretej vlny. Alvin Toffler sa zaoberá zmenou chápania a spôsobov vytvárania bohatstva najmä vo svojej trilógii Šok z budúcnosti, Tretia vlna a Posun moci. V poslednej práci Toffler sformuloval svoju predstavu nového systému vytvárania bohatstva založeného na znalostiach ako hlavnom zdroji bohatstva.

Toffler tvrdí, že svet sa dnes rozdelil na rýchlych a bohatých tzn. na krajiny, ktoré informačnú technológiu ovládli a na krajiny, ktoré informačnú technológiu ešte neovládli. Odteraz, ako to napísal v Posune moci Alvin Toffler, sa bude svet deliť na rýchlych a pomalých, to znamená na krajiny s rýchlymi ekonomikami a na krajiny s pomalými ekonomikami. Toto rozdelenie je podľa Tofflera výsledkom rozšírenia nového systému vytvárania bohatstva¹⁹.

Rýchle ekonomiky fungujú na báze moderných informačných technológií. Pomalé ekonomiky fungujú na báze zastaralých industriálnych technológií. Základom rýchlej ekonomiky je nový systém vytvárania bohatstva. Rýchle ekonomiky generujú bohatstvo a moc rýchlejšie ako pomalé.

Rýchle a pomalé ekonomiky existujú vedľa seba a vzájomne spolu súperia nejaký čas, kým nahradí jedna druhú. Rýchle a pomalé ekonomiky existujú vedľa seba nielen ako ekonomiky vyspelých a menej vyspelých krajín, ale aj v rámci týchto krajín. Systém vytvárania bohatstva však v jednej krajine existuje iba jeden a v súčasnej civilizácii existuje už iba jeden systém vytvárania bohatstva.

Nový systém vytvárania bohatstva, zodpovedajúci rýchlej alebo informačnej ekonomike, znamená zmenu ekonomických pravidiel. Nový systém vytvárania bohatstva je založený na znalostiach ako hlavnom zdroji ekonomickej a politickej moci a bohatstva.

Alvin Toffler v Posune moci charakterizuje nový systém vytvárania bohatstva nasledovne²⁰:

- Nový zrýchlený systém vytvárania bohatstva je vo vzrastajúcej miere závislý na výmene údajov, informácií a znalostí. Ak neprebíha výmena znalostí, nevytvára sa nové bohatstvo.
- Nový systém vytvárania bohatstva prekračuje hranice masovej produkcie smerom k flexibilnej, zákazkovej alebo „demasiifikovanej“ produkcii.
- Konvenčné faktory výroby - pôda, práca, suroviny a kapitál sa stávajú menej dôležitými, tak ako ich nahrádzajú symbolické znalosti.
- Namiesto kovových alebo papierových peňazí, skutočným médium sa stávajú elektronické peniaze.
- Tovary a služby sú modularizované a usporadúvané do systémov, ktoré vyžadujú spríšuovanie a stálu revíziu noriem.
- Pomaly fungujúce byrokracie sú nahradzované malými (demasiifikovanými) pracovnými jednotkami, prechodnými alebo „adhokratickými“ tímami, vzrastajúcim komplexom obchodných aliancií alebo konzorcií.
- Počet a varieta organizačných jednotiek sa znásobuje.
- Pracovníci sa stávajú menej vymeniteľnými. Najúčinnějšími nástrojmi rozširovania bohatstva sú symboly v hlavách pracovníkov.
- Novým hrdinom už nie je pracovník modrých golierov, finančník alebo manažér, ale inovátor, ktorý kombinuje imaginatívne znalosti s akciou.
- Tvorba bohatstva je vo vzrastajúcej miere chápaná ako kruhový proces s odpadmi recyklovanými do vstupov ďalšieho cyklu produkcie.

¹⁷ Toffler, Alvin (1990): Powershift. Knowledge, Wealth and Violence at the Edge of the 21st Century. Bantam Books, New York

¹⁸ Tamtiež.

¹⁹ Tamtiež.

²⁰ Tamtiež.

- Producenti a konzumenti, rozdelení industriálnou revolúciou, sú znovu zjednotení v cykle tvorby bohatstva.
- Nový systém tvorby bohatstva je lokálny aj globálny.

Alvin Toffler uvádza, že do roku 1863 existovalo v Spojených štátoch sedem tisíc mien. Svoju menu malo každé mesto, Každý podnik, dokonca aj obchody. Štandardizácia meny bola súčasťou industrializácie.

Pretože industrializácia, ako je známe, štandardizuje všetko: potraviny, vkus, výrobky, vzdelanie, životný štýl. Tretia vlna mení tento proces aj na menovom trhu, pretože počítače bez problémov prevádzajú operácie v akejkoľvek mene.

Toffler tvrdí, že aj v prípade, že vznikne nejaká univerzálna mena, budú pomimo nej existovať tisíce miestnych alebo špeciálnych mien, možno nejakých polovičných mien. V každom prípade, keď sa mení povaha kapitálu a povaha peňazí, prežíva systém základnú zmenu a je obtiažne merať ho predošlými nástrojmi.

Toffler uvádza, že v Tretej vlne sa nemení len kapitál, ale aj peniaze. Kedysi boli menou užitočné predmety – ryža, soľ, zlato. Keď ich nebolo možné vymeniť, dali sa využiť ináč. Priemyselná revolúcia priniesla papierové peniaze, ktoré samé o sebe nemali žiadnu užitnú hodnotu. Tá závisela na písmenách a číslach vytlačených na kúsku papiera.

Toffler tvrdí, že teraz sme vstúpili do éry elektronických peňazí. Vo vreckách ešte nosíme nejaké doláre alebo centy, ale skutočné peniaze, to sú miliardy dolárov prelievajúcich sa medzi svetovými burzami, bankami a firmami v podobe radu numerických signálov, ktoré si vymieňajú počítače, ktoré bleskovo prepočítavajú akcie Microsoftu na poľské dlhopisy, dlhopisy na opcie blízkovýchodnej ropy, opcie na švajčiarske franky, franky na doláre, doláre na akcie, libry, ruble, zloté.

Toffler preto napriek všetkým ekonómom usudzuje, že svet nesmeruje k jednej mene, ale k množstvu mien. Tretia vlna, počítače, elektronické peniaze umožňujú návrat k takej rôznorodosti, ktorá existovala pred priemyselnou érou.

V novej ekonomike Tretej vlny hmotné i nehmotné aktíva prechádzajú transformáciou, pričom význam a úloha nehmotných aktív je zásadne odlišná. Podľa Alvina a Heidi Tofflerovcov kapitál Tretej vlny je teraz vo vzrastajúcej miere založený na nehmotných aktívach.

Tofflerovci uvádzajú, že v srdci transformácie Tretej vlny leží posun vo vzťahu medzi hmotnými a nehmotnými metódami produkcie. Znalosti v širšom zmysle slova sa stali faktorom ekonomiky. Dnes sa posúvajú z periférie do centrálnej pozície, kde idey, inovácie, hodnoty, imaginácia, symboly, a predstavy, nie iba počítačové údaje, hrajú stále významnejšie úlohy. Rovnaký posun k nehmotnosti je aj vo vojenských záležitostiach²¹.

Nehmotné aktíva tiež zahŕňujú to, čo je v našich databankách, rovnako ako to, čo je v lebkách ľudí. Zahŕňujú tiež silu softwaru, schopnosť oslepiť protivníkovú informačnú technológiu, superioritu zberu a rozširovania informácií, kompatibilitu informačno-podporných nástrojov a omnoho viac. Podľa Tofflerovcov sa celá ekonomika posúva od hmotného k nehmotnému²².

Hodnoty v podniku Druhej vlny sa dajú merať pomocou hmotných aktív, ako sú budovy, stroje a skladové zásoby, ale hodnota úspešných firiem Tretej vlny stále viac spočíva v ich schopnosti strategickým a operatívnym spôsobom získavať, generovať, distribuovať a aplikovať znalosti.²³ Skutočná hodnota takých spoločností, ako sú Compaq, Kodak, Hitachi, Siemens, závisí na ideách, nápadoch a informáciách v hlavách zamestnancov a vo firemných databankách a patentoch, než na nákladných automobiloch, výrobných linkách a ďalších hmotných aktívach, ktoré vlastní. A tak je kapitál stále viac založený na nehmotných hodnotách.²⁴

Podľa Tofflerovcov je najzávažnejšie, že sa mení podstata a definícia kapitálu.

V agrárnej ekonomike Prvej vlny našej civilizácie bola kapitálom pôda. Pôdy sa možno dotknúť, vziať si jej hrst, ale nedá sa nijako zväčšiť a ani ju nemôževyužívať naraz niekoľko osôb. Aby niekto mal viac poľnohospodárskej pôdy, musel ju vziať inému majiteľovi.²⁵

V priemyselných západných civilizáciách Druhej vlny predstavovali kapitál továrne. Zakúpením akcií bolo možné kúpiť si aj kúsok týchto tovární. Majiteľ akcie sa tiež mohol dotknúť steny továrne a vedel, že nejaká časť tejto steny je jeho vlastníctvom. Tento kapitál stále ešte nemohol slúžiť súčasne dvom cieľom, ale už bolo možné ho znásobiť postavením nových tovární.²⁶

Kapitálu Tretej postindustriálnej éry sa už väčšinou dotknúť nemožno. Akcie Microsoftu nepredstavujú podiel na nejakom materiálnom majetku. Sú iba symbolmi. Akcionári sa Microsoftu nepýtajú, či má továrne, montážne linky, budovy. V tomto zmysle Microsoft, dnes väčšia spoločnosť než General Motors, prakticky nič nemá. Jeho kapitál sa nachádza v mozgoch ľudí vo firme zamestnaných. Symboly. Systémy usporiadaných znakov. Akcie Microsoftu sú symboly týchto usporiadaných znakov. Časť ekonómov to dnes už chápe. Iba je treba ešte pochopiť, čo z toho plynie.²⁷

Záver

Kapitál sa stáva neuchopiteľný. Nemožno ho zmerať ani odhadnúť pomocou doteraz používaných pojmov. V priemysle Tretej vlny už najdôležitejšie pracovné nástroje námедznej práce nestoja v továrňach a ani v remeselných dielňach.

²¹ Toffler, Alvin and Heidi: Foreword: The New Intangibles. In: Arquilla, John, Ronfeldt, David (editors) : In Athena's Camp. Preparing for Conflict in the Information Age. Foreword by Alvin and Heidi Toffler. National Defense Research Institute, RAND, Santa Monica, California 1997

²² Tamtiež.

²³ Tamtiež.

²⁴ Tamtiež.

²⁵ Toffler, Alvin: Nečekajú nás krvavé revolúcie, ale krize. Rozhovor s Alvinom Tofflerem. Lidové noviny 21. ledna 1999

²⁶ Tamtiež.

²⁷ Tamtiež.

Najdôležitejšie nástroje sú v ľudských mozgoch. Ľudia ich každý deň prinášajú do práce a po pracovnej dobe ich odnášajú domov. Ak jedného dňa neprídu do práce, akcie Microsoftu sa stanú zdropmi papiera.²⁸

Revolúcia nie je len v tom, že sa tohto kapitálu nemožno dotknúť a ani ho zmerať, ale predovšetkým v tom, že ho možno zväčšovať bez akýchkoľvek obmedzení a, že ho môže súčasne používať mnoho ľudí.²⁹

Nová ekonomika Tretej vlny sa skladá z hmotnej ekonomiky a z nehmotnej ekonomiky. Nehmotnou ekonomikou Tretej vlny rozumieme nové nehmotné aktíva, ktoré vznikajú v procese transformácie na novú ekonomiku Tretej vlny a sú spojené s adaptáciou na jej novovytvárajúce sa pravidlá.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- Kurian, George Thomas, Molitor Graham T. T. (editors): Encyclopedia of the Future. Volume 1. Macmillan Library Reference USA, Simon and Schuster Macmillan, New York, New York, 1996
- Toffler, Alvin: Future Shock. Random House, Inc., New York, New York, 1970
- Toffler, Alvin (editor): The Futurists. Random House, New York, New York, 1972
- Toffler, Alvin: The ECO-SPASM Report. A Bantam Books, New York, 1975
- Toffler, Alvin: The Third Wave. William Morrow and Company, Inc., New York, 1980
- Toffler, Alvin: Powershift. Knowledge, Wealth and Violence at the Edge of the 21st Century. Bantam Books, New York 1990
- Toffler, Alvin: Šok z budúcnosti. Vydavatelství a nakladatelství Práce, Praha, 1992
- Toffler, Alvin and Heidi: War and Anti-War. Survival at the Dawn of the 21st Century. Little, Brown and Company, Boston, New York 1993
- Toffler, Alvin, Toffler, Heidi: Foreword: Five Billion Futurists. In: Kurian, George Thomas, Molitor Graham T. T. (editors): Encyclopedia of the Future. Volume 1. Macmillan Library Reference USA, Simon and Schuster Macmillan, New York, New York, 1996
- Toffler, Alvin, Tofflerová Heidi: Utváranie novej civilizácie. Politika Tretej vlny. Vydavateľstvo Open Windows, Bratislava 1996
- Toffler, Alvin and Heidi: Foreword: The New Intangibles. In: Arquilla, John, Ronfeldt, David (editors) : In Athena's Camp. Preparing for Conflict in the Information Age. Foreword by Alvin and Heidi Toffler. National Defense Research Institute, RAND, Santa Monica, California 1997
- Toffler, Alvin: Nečekají nás krvavé revolúcie, ale krize. Rozhovor s Alvinem Tofflerem. Lidové noviny 21.ledna 1999
- Toffler Alvin, Tofflerová Heidi: Nová civilizace. Třetí vlna a její dusledky. Nakladatelství Dokořán, Praha 2001
- Toffler, Alvin, Tofflerová Heidi: Válka a antiválka. Jak porozumět dnešnímu globálnímu chaosu. Nakladatelství Dokořán a Argo, Praha 2002
- Toffler, Alvin, Toffler Heidi: Revolutionary Wealth. How It Will Be Created and How It Will Change Our Lives. Knopf. New York, New York, 2006
- Toffler Associates: Beyond the Crisis. Korea in the 21st Century, Korean Information Society Development Institute (KISDI), 2001

ADRESA AUTORA

Ivan KLINEC, Ing., Ekonomický ústav SAV, Šancová 56, 81105 Bratislava, Slovenská republika, e-mail: ivan.klinec@gmail.com

RECENZIA TEXTOV V ZBORNÍKU

Recenzované dvomi recenzentmi, členmi vedeckej rady konferencie. Za textovú a jazykovú úpravu príspevku zodpovedajú autori.

REVIEW TEXT IN THE CONFERENCE PROCEEDINGS

Contributions published in proceedings were reviewed by two members of scientific committee of the conference. For text editing and linguistic contribution corresponding authors.

²⁸ Tamtiež.

²⁹ Tamtiež.